

UN PAS VERS EL SOCIAL-PATRIOTISME

(sobre la posició de la Quarta Internacional contra la guerra i el feixisme) ¹

Lev Trotski

7 de març de 1939

---

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Un paso hacia el social-patriotismo”, en, *Escritos*, Tom X, Volum 2, Editorial Pluma, Bogotà, 1976, pp. 299308.

Els nostres amics palestins han fet una concessió òbviament i extremada perillosa als social-patriotes, tot i que el seu punt de partida siga oposat al del social-patriotisme.

Sostenim que en el quart de segle que ha transcorregut des de l'esclat de l'última guerra, l'imperialisme ha passat a dominar el món més despòticament encara; la seua mà pesa més, tant en la guerra com en la pau; i, finalment, sota totes les màscares polítiques, ha assumit un caràcter àdhuc més reaccionari. En conseqüència, els preceptes fonamentals de la política “derrotista” del proletariat en relació a una guerra imperialista mantenen tota la seua vigoria en l'actualitat. Aquest és el nostre punt de partida i totes les conclusions que s'infereixen n'estan determinades.

En allò tocant aquest punt de partida, els autors del document sostenen una posició diferent. Ells diferencien qualitativament la pròxima guerra de la passada i, encara més, ho fan en dos aspectes. Aparentment, en l'última guerra només hi participaren els països imperialistes: el paper de Sèrbia, diuen, fou massa insignificant com per a deixar el seu segell en la guerra (s'obliden de les colònies i de Xina). En la propera guerra, escriuen, segurament hi participarà l'URSS, factor força més important que Sèrbia. En llegir aquestes línies, el lector tendeix a treure la conclusió que el següent raonament dels autors de la lletra girarà precisament al voltant de la participació de l'URSS en la guerra. Però els autors abandonen aquesta idea molt ràpidament o, per a dir-ho amb més correcció, la releguen al segon pla d'una altra, a saber, l'amenaça mundial del feixisme. La reacció monàrquica en l'última guerra, afirmen, no fou de caràcter històric agressiu, era més bé un vestigi, mentre que el feixisme representa en l'actualitat una amenaça directa i immediata a tot el món civilitzat. Per això, la lluita contra ell és la tasca del proletariat internacional, tant en la pau com en la guerra. Aqueixa degradació de les tasques revolucionàries (el reemplaçament de l'imperialisme per una de les seues màscares polítiques, la del feixisme) és una clara concessió a la Komintern, una evident indulgència envers els social-patriotes dels països “democràtics”.

Establím, primer que res, que els dos nous factors històrics que dicten presumiblement un canvi de política durant la guerra, a saber, l'URSS i el feixisme, no necessiten inevitablement operar en la mateixa direcció. No cal excloure en absolut la possibilitat que Stalin i Hitler, o Stalin i Mussolini, puguin trobar-se en el mateix bàndol durant una guerra, o en tot cas que Stalin pugui comprar una breu i inestable neutralitat al preu d'un acord amb els governs feixistes o amb un d'ells. Per alguna raó desconeguda, aquesta possibilitat escapa completament del camp visual dels nostres autors. No obstant, manifesten correctament que la nostra posició de principis ha d'armar-nos contra qualsevol variant possible.

No obstant, com ja hem manifestat, la qüestió de l'URSS no exerceix cap paper real en tot el procés de raonament dels nostres camarades palestins. Enfoquen la seua atenció en el *feixisme* com l'amenaça immediata per a la classe obrera internacional i les nacionalitats oprimides. Sostenen que una política "derrotista" no és aplicable en els països que puguin estar en guerra amb països feixistes. Novament, aquest raonament simplifica al màxim el problema, doncs mostra el panorama com si els països feixistes foren a trobar-se necessàriament d'una banda de les trinxeres mentre que els democràtics o semidemocràtics foren a estar en l'altra. En realitat, no existeix absolutament cap garantia per a que es complisca aquest "convenient" agrupament. Itàlia i Alemanya poden, en la pròxima guerra, com ja passà en l'última, estar en bàndols oposats. Açò no ha de descartar-se de cap manera. Què hem de fer en aqueix cas? En realitat, s'està fent molt difícil classificar els països d'acord amb trets purament polítics. ¿On ubicaríem Polònia, Romania, l'actual Txecoslovàquia i una quantitat de potències de segon o tercer ordre?

La tendència principal dels autors d'aquest document és aparentment la següent: sostenir que el "derrotisme" és obligatori per als principals països feixistes (Alemanya i Itàlia), mentre que, per contra, cal renunciar-ne en els països de virtuts democràtiques dubtoses, però que en la guerra estan amb els principals països feixistes. Així pot expressar-se la idea principal que tanca el document. D'aquesta manera, també, continua essent fals i constitueix un pas obvi vers el social-patriotisme.

Recordem que tots els líders de la socialdemocràcia alemanya emigrats són "derrotistes" a la seua manera. Hitler els ha privat de les seues fonts d'influència i dels seus ingressos. El progressisme d'aquest derrotisme "democràtic", "antifeixista", és exactament igual a zero. No està lligat a la lluita revolucionària; amb esperances agafades amb agulles s'aferra al paper "alliberador" de França o d'algun altre imperialisme. Els autors del document, òbviament contra la seua voluntat, han donat un pas en aqueixa mateixa direcció.

En primer lloc, segons la nostra opinió, defineixen de manera massa nebulosament i especialment equívoca el "derrotisme", com si fóra un sistema especial i independent amb mires a produir la derrota. Això no és així. El

derrotisme és la política de classe del proletariat, que àdhuc durant la guerra veu al seu principal enemic en casa, en el seu propi país imperialista. El patriotisme, en canvi, és una política que ubica el seu principal enemic fora del seu propi país. La idea del derrotisme significa en realitat el següent: portar avant una irreconciliable lluita revolucionària contra la pròpia burgesia com a enemic principal, sense detenir-nos pel fet que aquesta lluita pugui causar la derrota del propi govern; donat *un moviment revolucionari* la derrota del propi govern resulta *el mal menor*. Lenin no digué, ni volgué dir una altra cosa. Ni tan sols es pot parlar d'alguna altra forma d'“ajuda” per tal de causar la derrota. ¿Hauria de renunciar-se al derrotisme revolucionari en relació als països no feixistes? Ací està el nus de la qüestió; a partir d'aquest punt s'alça o cau l'internacionalisme revolucionari.

¿Per exemple, haurien de renunciar els tres-cents seixanta milions d'indis a utilitzar la guerra per al seu propi alliberament? El seu aixecament al mig de la guerra contribuiria, indubtablement, a la derrota de Gran Bretanya. A més a més, ¿en el cas d'un aixecament indi (a despit de totes les “tesis”), el recolzarien els treballadors britànics? O, per contra, ¿estan obligats moralment a pacificar-los i acaronar-los perquè s'adormen en virtut de la victòria de l'imperialisme britànic “contra el feixisme”? Quin camí prenem? “Actualment, la victòria sobre Alemanya o Itàlia (demà el cas pot ésser distint) equival a la caiguda del feixisme.” En primer lloc, ens crida l'atenció la caracterització d'“actualment (demà el cas pot ser distint)”. Els autors no diluciden què volen dir en realitat amb açò. Però indiquen en tot cas que (fins i tot des del seu propi punt de vista) la seua posició és episòdica, inestable i de caràcter incert; pot ja resultar inútil “demà”. No tenen prou en compte el fet que en l'època del capitalisme decadent les substitucions i semisubstitucions dels règims polítics se succeeixen amb suficient sorpresa i freqüència sense alterar els fonaments socials, sense frenar la decadència capitalista. ¿En quin d'aquests dos processos ha de basar-se la nostra política en una qüestió tan fonamental com la guerra: en el canvi de règims polítics o en els fonaments socials de l'imperialisme comú a tots els règims polítics i que infal·liblement els uneixen contra el proletariat revolucionari? La qüestió estratègica fonamental és la nostra actitud cap a la guerra, i no se la pot subordinar a consideracions i especulacions tàctiques conjunturals.

Però inclús des d'un punt de vista purament episòdic, la mencionada idea del document és incorrecta. Una victòria sobre els exèrcits de Hitler i Mussolini només implica en si mateixa la derrota militar d'Alemanya i Itàlia, i de cap manera el col·lapse del feixisme. Els nostres autors admeten que el feixisme és un producte inevitable del capitalisme decadent, en la mesura en què el proletariat no reemplaça a temps la democràcia burgesa. ¿Com pot liquidar al feixisme una victòria militar de les democràcies decadents sobre Alemanya i Itàlia, encara que siga només per un període limitat? Si existís algun fonament per a creure que una nova victòria de la familiar i quelcom senil Entente (menys

Itàlia) pot produir resultats tan miraculosos, és a dir, contradir les lleis sociohistòriques, llavors no sols seria necessari “desitjar” aqueixa victòria sinó fer tot el que estiga al nostre abast per tal de provocar-la. En aquest cas els social-patriotes anglofrancesos tindrien raó. En realitat, tenen molta menys raó avui en dia que la que tingueren fa vint-i-cinc anys o, per a dir-ho més correctament, estan exercint en l'actualitat un paper infinitament més reaccionari i infame.

Si hi ha possibilitats (i indubtablement n'hi han) que la derrota d'Alemanya i Itàlia (sempre que hi haja un moviment revolucionari) pugua menar a un col·lapse del feixisme, d'altra banda hi ha possibilitats més pròximes i immediates que la victòria de França pugua assestar el colp final a la corroïda democràcia, especialment si s'aconsegueix amb el suport polític del proletariat francès. Al seu torn, l'atrinxerament de l'imperialisme britànic i del francès, la victòria de la reacció militar-feixista francesa, l'enfortiment del domini de Gran Bretanya sobre Índia i d'altres colònies, donaran suport a la més negra reacció a Alemanya i Itàlia. En cas de triomfar, França i Anglaterra faran tot el que estiga al seu abast per tal de salvar Hitler i Mussolini, i detenir el “caos”. La revolució proletària pot, per descomptat, rectificar tot açò. Però a la revolució cal ajudar-la, no obstruir-la. És impossible ajudar la revolució en Alemanya si no es posen en acció els principis de l'internacionalisme revolucionari en els països que lluiten contra ella.

Els autors del document es manifesten categòricament contra el pacifisme i en açò, per descomptat, tenen raó. Però estan absolutament equivocats en pensar que el proletariat pot resoldre les grans tasques històriques per mitjà de guerres que no són menades per ell mateix sinó pels seus enemics mortals, els governs imperialistes. Hom pot interpretar el document de la manera següent: durant la crisi txecoslovaca els nostres camarades francesos i anglesos haurien d'haver sol·licitat la intervenció militar de la seua pròpia burgesia, i assumit per tant responsabilitats per la guerra, no per la guerra en general, i per descomptat no per una guerra revolucionària, sinó per la guerra imperialista concreta. El document cita les paraules de Trotski respecte a què Moscou hauria d'haver pres la iniciativa per a aixafar Hitler en 1933, abans que es convertís en un terrible perill (*Biulleten Opozitsi*, 21 de març de 1933). Però aquestes paraules signifiquen merament que aqueix hauria d'haver estat el comportament d'un vertader govern revolucionari d'un estat obrer. ¿És vàlid plantejar-li la mateixa exigència al govern d'un país imperialista?

Per cert, no assumim cap responsabilitat pel règim que ells anomenen règim de pau. La consigna “Tot per a la pau!” no és la nostra consigna, i cap de les nostres seccions l'alça. Però no podem assumir més la responsabilitat per *la seua* guerra de què assumim per *la seua* pau. Com més decidida, ferma i irreconciliable siga la nostra posició en aquesta qüestió millor ens entendran les masses, si no al començament, almenys durant la guerra.

“¿Podria haver lluitat el proletariat de Txecoslovàquia contra el seu govern i la política capituladora del mateix amb consignes de pau i derrotisme?” Ací es planteja una qüestió molt concreta en forma molt abstracta. No hi havia lloc per al “derrotisme” perquè no hi havia guerra (i no és accidental que no seguís cap guerra). En les crítiques vint-i-quatre hores de confusió i indignació universals, el proletariat de Txecoslovàquia tingué tota l’oportunitat de derrocar el govern “capitulador” i fer-se amb el poder. Per a això només es requeria una direcció revolucionària. Naturalment, després de prendre el poder el proletariat hauria ofert una desesperada resistència a Hitler i provocat, indubtablement, una poderosa reacció en les masses treballadores de França i altres països. No especulem sobre com hauria estat el desenvolupament posterior dels esdeveniments. De totes maneres, la situació actual seria infinitament més favorable per a la classe obrera mundial. Sí, nosaltres no som pacifistes; estem per la guerra revolucionària. Però la classe obrera txeca no tenia el menor dret de confiar la direcció de la guerra “contra el feixisme” als senyors capitalistes, que en pocs dies canviaren fàcilment la seua coloració i es convertiren en feixistes i semifeixistes. En totes les “democràcies” les transformacions i recoloracions d’aquest tipus per part de les classes governants estaran a l’ordre del dia durant la guerra. És per això que el proletariat s’arruïnaria si fóra a decidir la seua línia política en funció de rètols formals i inestables de “pel feixisme” i “contra el feixisme”.

Considerem totalment errònia la idea del document que de les tres condicions per a una política “derrotista” enumerades per Lenin, probablement avui en dia manca la tercera, a saber, “la possibilitat que els moviments revolucionaris de tots els països es brinden mutu suport”. Els autors estan òbviament hipnotitzats per la pregonada omnipotència del règim totalitari. En realitat, la immobilitat dels treballadors alemanys i italians no està en absolut determinada per l’omnipotència de la policia feixista sinó per l’absència d’un programa, la pèrdua de la fe en els vells programes i consignes i la prostitució de la Segona Internacional i de la Tercera. Només en aquesta atmosfera de desil·lusió política i decadència pot l’aparell policíac fer aqueixos “miracles”, que, trist és dir-ho, també han impressionat excessivament les ments dels nostres camarades.

Naturalment, és més fàcil començar la lluita en aquells països on les organitzacions de treballadors no han estat destruïdes encara. Però s’ha de començar la batalla contra el principal enemic que continua estant, com fins ara, en casa. Pot concebre’s que els treballadors avançats de França diguen als treballadors d’Alemanya: “Mentre estiguen agafats per les urpes del feixisme i no pugen emancipar-se’n ajudarem el nostre govern a aixafar Hitler, és a dir, estrangularem a Alemanya amb el llaç d’un nou tractat de Versalles i després... després construirem el socialisme junt amb vostès”. A açò els alemanys podrien respondre perfectament: “Perdonen-nos, però ja hem escoltat aqueixa cançó de llavis dels social-patriotes durant l’última guerra i sabem molt bé com acaba...” No, d’aqueixa forma no ajudarem els treballadors alemanys a despertar de la

seua letargia. Hem de mostrar-los en l'acció que la política revolucionària consisteix en una lluita simultània contra els respectius governs imperialistes en tots els països en conflicte. Per descomptat, no s'ha de prendre mecànicament aquesta "simultaneïtat". Els èxits revolucionaris, siga quin siga el lloc on comencen, elevarien l'esperit de protesta i els aixecaments en tots els països. El militarisme dels Hohenzollern fou completament aixafat per la Revolució d'Octubre. Per a Hitler i Mussolini el triomf d'una revolució socialista en qualsevol dels països avançats del món és infinitament més terrible que els armaments combinats de totes les "democràcies" imperialistes.

La política que intenta atribuir al proletariat la insoluble tasca d'evitar els perills engendrats per la burgesia i la seua política de guerra és vana, falsa, mortalment perillosa. "Però el feixisme podria triomfar!" "Però l'URSS està amenaçada!" "Però la invasió de Hitler significaria la matança de treballadors!", i així fins a l'infinit. Per descomptat, els riscos són molts, moltíssims. No sols és impossible evitar-los tots sinó inclús preveure'ls. Si el proletariat intentés, a costa de la claredat i irreconciliabilitat de la seua política fonamental, tenir en compte per separat cada perill episòdic, resultaria inevitablement la seua fallida. En època de guerra, les fronteres s'alteraran, les victòries i derrotes militars s'alternaran, els règims polítics canviaran. Els treballadors podran aprofitar en la seua totalitat aquest monstruós caos només si en compte d'ésser supervisors del procés històric es comprometen en la lluita de classes. Únicament l'avanç de la seua ofensiva internacional posarà fi als "perills" episòdics i també a la seua font principal: la societat classista.

---

¹ "Un pas vers el social-patriotisme", *New International*, juliol de 1939.